

Granpyntningen

Kirkegårdsinspektør, cand. hort. A. Hilsøe

Medens arbejdet næsten helt indstilles i haverne omkring først i november, når stauderne er klippet ned, græsset slået for sidste gang, og løvet revet sammen, begynder i *de dødes have* netop på den tid årets mest travle sæson, *gransæsonen*, der varer ved lige til juleaften.

Grantpyntningens *oprindelse* er sikkert den, at man har dækket stenplanter og andre sarte planter med grangrene mod vinterkulden, og dette arbejde er så (samtidig med den stigende gartneriske kirkegårdskultur fra begyndelsen af dette århundrede) blevet udført mere og mere kunstfærdigt for at kulminere i raffinerede pyntninger, mens dækning for at bevare planterne er blevet en biting eller rettere sagtheltermødet ud af betragtning.

Skikken er kommet til os sydfra og blev sat i system af den daværende direktør for Københavns begravelsesvæsen (A. Berg, 1864—1935).

Dens kulturmæssige nytte kan også være af tvivlsom art, mens dens beskæftigelsesmæssige vel ikke kan vurderes højt nok.

Den tætte dækning af jorden beskytter nok de lavere, stedsegrønne træer, roser og evt. indfatning mod frostens virkninger, men er meget ødelæggende for stenhøjsplanter og i særdeleshed for græs, som efter grandækning må sås om hvert forår, hvad græsgrave iøvrigt altid burde for at være pæne om sommeren.

At finde det rette *tidspunkt* for grandækningen er ganske spændende, og det må skifte år for år. Den kan først påbegyndes, når det væsentligste af kirkegårdstræernes løvmasse er faldet til jorden, idet visne blade ovenpå granpynten er noget kedeligt noget at se på og derfor meget generende. Og den må være afsluttet så betids, at arbejdet ikke stoppes eller generes af frost og snelag, for så er den bl. a. vanskelig at udføre. Og da tidspunkterne for begge disse dele altid vil være ukendt til sidste øjeblik, rummer grandækningsarbejdets tilrettelægning og udførelse virkelig spændende motiver, der for utallige mennesker forøges med økonomiske og følelsesmæssige betragtninger.

Der er tre *hovedformer* for granpyntning: Almindelig, Ekstra og Fint. Disse tre former er dog noget variable for de forskellige begravelsesvæsen, og inden for samme væsen varierer de også lidt på de forskellige kirkegårde — og heldigvis, da det ellers ville blive alt for ensformigt at se på. I København har man noget, der blot kaldes dækning, hvad man ikke har på Frederiksberg.

Almindelig granpyntning er en ensartet, flad, tæt dækning af jordbedene på gravene med grankviste, som er klippet til i en 15—20 cm's længde.

Til *ekstra* pyntning føjes nedstikning af fyr og hvidgran på gravens bageste del og måske en fyrretop i hvert forhjørne, eller hvor det nu passer bedst, samt en udvendig grankant langs evt. indfatning og et pyntelag af perlesten eller bornholmsk grus.

I den *fine* pyntning får gartneren lov til at lade sin fantasi spille og vise sin dygtighed på kunstens område, og det er mange gange rene kunstværker at se på. Foruden gran og fyr anvendes til nedstikning ilex, buxbom, tax og cypres og ofte også gulbrogede former af disse. Granen lægges særlig pænt, og på de større grave dækkes et parti og på de mindre grave, f. eks. urnegrave, det hele med små, fingerstore stykker af rødgran, blågran eller tax, der dels lægges som hvælvede puder, dels så blågranen danner smukke motiver eller tegninger på en baggrund af et mørkegrønt taxtæppe, f. eks. et malteserkors, fransk lilje, en juleklokke, et anker — ofte på sømænds grave — eller andet efter kundens ønske eller efter

Fig. 74.
November. Træsnit af
Alfred Jensen.
Gengivet efter
Politikens Magasin
for 27de m. 1954.

eget initiativ. Ønskes et særligt stort eller indviklet motiv, må der dog betales ekstra, da jo både materialet, især blågranen, og arbejdslønnen er dyr.

Der er tre standardpriser for de tre standardpyntninger, og disse er for *Frederiksberg begravelsesvæsen* for sæsonen 1955 fastsat til:

	1 m ² urnegr.	3 m ²	6 m ²	9 m ²	12 m ²
Alm. pyntn.	5,00	9,00	16,50	24,50	32,50
Ekstra —	10,00	18,00	33,00	49,00	65,00
Fin —	15,00	36,00	51,00	73,50	97,50

I *København* er priserne noget lignende, idet man har en grundtakst på 2,75 kr. pr. m² for alm. grandækning og dobbelt op, for hver gang kvaliteten stiger, altså henholdsvis 5,50 og 11,00 pr. m² for de finere pyntninger.

Arbejdet udføres i *København* på fælles akkord. Den alm. gartnerdagløn er 8 × 4,16 kr. = 33,28 kr., og hvad en mand pynter for mere end til 92,00 kr. pr. dag, indgår i en fælles pulje, og 30 % af denne deles med en lige stor andel til hver. Dette kan på de 6—7 uger, som gransæsonen varer, give en ekstra indtægt til hver arbejder på ca. 550,00 kr.

Man kan vist godt være enige om, at på akkord bliver et arbejde som granpyntning ikke udført så pænt og sirligt som på timeløn, og udregningen giver arbejdslederen og kontoret et stort arbejde, men for *København*s vedkommende er det en nødvendighed, da der ellers skulle antages så meget ekstra mandskab, at der ikke ville være plads nok til det i de tilstedeværende borgerstuer og redskabsrum.

På *Frederiksberg* klarer vi arbejdet ved at antage 10—15 mand ekstra, og her aflønnes med timeløn 4,16 kr. + et grantillæg på 35 øre pr. time. En mand pynter her daglig for ca. 80,00 kr. med alm. pyntning eller for ca. 130,00 kr. ekstra pyntning eller 150,00 kr. fint, hvilket svarer til henholdsvis 5, 4 og 3 stk. 6 m²s grave eller det dobbelte antal 3 m²s.

Med disse priser har arbejdet hidtil givet et mindre overskud, selv om man, når regnskabet skal gøres op, også må regne med aftagning og bortkørsel af granen om foråret. Med lønforhøjelsen i marts 1954 er udgifterne jo steget en hel del, hvorfor taksten også stiger i 1955. Mange har nemlig allerede i januar betalt forud for pyntningen i dette år.

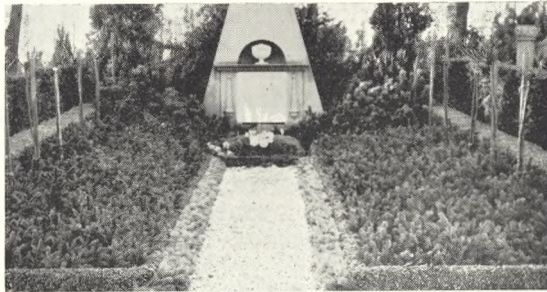

Fig. 75.
Granpyntning,
Københavns Vestre
Kirkegård, 1920-erne.

Fig. 76.
Almindelig pyntning,
Solbjerg kirkegård,
Frederiksberg.
Foto: A. Hilsøe 1953.

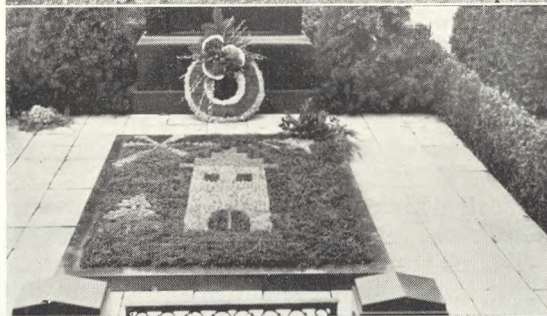

Fig. 77.
Fin pyntning med
kirketårnsmotiv,
Solbjerg kirkegård.
Foto: A. Hilsøe 1953.

Fig. 78.
Fin pyntning med
klokkemotiv,
Solbjerg kirkegård.
Foto: A. Hilsøe 1953.

Fig. 79.
Her er ikke brug for
nogen pyntning.
Egvad 1940.
Foto: J. Th.

Solbjerg kirkegård har ca. 14.000 be-
lagte gravsteder, og heraf pyntes de 7000,
eller 50 % af kirkegården. På *Frederiks-
berg ældre* og *Søndermark* kirkegaard
dækkes ca. 80 % af alle gravsteder, og
regnes det med, der dækkes af gravsted-
ejereren selv og af privatgartnerne, er ca.
90 % af alle grave grandækkede.

Antallet af gravsteder, pyntet af kirke-
gården, er steget nogenlunde jævnt fra
1930 til 1950 og er for *Solbjergs* vedkom-
mende derefter blevet stående omkring
de 7000, medens det for Københavns *Ve-
stre* kirkegård har været nedadgående i
de sidste år. Er det, fordi priserne er
blevet presset for højt op, eller er folks
interesse for gravsteder i disse hårde og
enerverende år dalende?

Vi bringer nedenstående skema over:
Antallet af pyntede gravsteder.

År	Fr.berg, Solbj. kgd.	Kbh. Vestre kgd.
1930	3200	ca. 7000
1935	4000	10.100
1940	4900	13.500
1945	6200	18.500
1950	7100	18.300
1953	7000	17.400

Vestre kirkegårds totale antal gravste-
der er ca. 50.000.

Det er store mængder af *granrønt*, der
årlig anvendes til dækning af storbyens
grave.

Indkøb 1953:

	Kbh.s Begr.væsen	Frb. Begrav.væsen
Rødgran	830 tons	130 tons
Fyr	235 "	65 "
Hvidgran	210 "	25 "
Ialt:	1275 tons	220 tons

Hertil kommer så det finere materiale,
som dels købes og dels skæres i kirke-
gårdens plantninger. Til transport af dis-
se ca. 1500 tons, benyttes godt 200 gods-
banevogne og megen lastbilkørsel til og
fra station.

Med *skovning* i plantagerne, læsning,
transport og selve arbejdet på kirkegår-
den beskæftiges et stort antal mennesker
i en ellers sløj arbejdsperiode, og således
har kirkegårdens granpyntning foruden
den æstetiske en stor social og økonomisk
betydning for store dele af samfundet.

Om der kommer *sne* tidligt eller ikke,
spiller en stor rolle for arbejdet med dæk-
ning. Folk glemmer at bestille den eller
anser den for overflødig, hvis der kom-
mer sne i god tid før jul, mens der kom-

mer mere gang i ordrerne, hvis sneen
først kommer efter nytår. Også under
hensyn til snelaget, spiller grandækning
ikke nogen rolle i Norge og Sverige, bort-
set fra, at det bruges noget i Skåne.

Afdækningens tidspunkt er et meget
ømtåleligt spørgsmål. Der må ikke afdæk-
kes så tidligt, at de afdækkede planter
skades ved frost, når de er afdækket, —
og ikke så sent, at grenene taber nålene
på gravstedets jord, da dette giver et unød-
digt og meget stort ekstraarbejde. Helt
kan det naturligvis ikke undgås, at noget
bliver afdækket for tidligt og andet for
sent, idet det er umuligt, især på større
kirkegårde, at nå det hele i det praktisk
helt rigtige tidspunkt, og de enkelte grav-
steders brugere vil altid have deres men-
ing om, hvornår det er det rette tids-
punkt udfra deres personlige synspunkt
overfor en smilende marts-sol eller en
mindedag for den eller de afdøde i denne
kritiske periode.

Desværre kan spørgsmålet om det rette
tidspunkt for afrømning undertiden af-
gøres som et budgetspørgsmål, idet det
kan hænde, at de til rådighed stående
midler for kirkegårdens drift er opbrugt
ved finansårets slutning, så at der ikke
er fornøden arbejds løn før efter en 1.
april, — og kommer foråret da tidligt, er
det naturligvis ikke behageligt og sagen
må undertiden klares ved en efterbevill-
ing, da man ikke godt kan lade hensynet
til de mange personlige ønsker fra grave-
stedsbrugerne og de praktisk-tekniske rig-
tige beslutninger og dispositioner træde
tilbage for et bogføringsspørgsmål.

Arbejdet med afrømning lægger beslag
på en mængde mennesker, og *borttrans-
porten* af det afrømmede og *tilintetgørel-
sen* af det, er praktiske problemer, der
må tilrettelægges og udføres med prak-
tisk sans, hvis der ikke skal spildes for
megen tid og dermed den prismæssige
avance på grantaksterne gå tabt, ligesom
ophobningen af gran på gange og veje
kan være meget generende for kirkegår-
dens øvrige trafik, ligfærd m. m., hvorfor
også dette må være genstand for over-
vejelse. På Frederiksberg brændtes affal-
det forhen i en særlig ovn, se VK XII
s. 60—64, men nu i kommunens forbræn-
dingsanstalt; andre steder har de hugget
det til kvas (se VK VIV s. 83), eller det
går til skraldepladserne.